

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра патологічної анатомії та судової медицини

«УЗГОДЖЕНО»

Гарант освітньо-професійної
програми «Фармація»
_____ Руслан ЛУЦЕНКО

“ 30 ” 08 2023 року

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова вченої ради факультету
міжнародного
_____ Лілія БУРЯ

Протокол від 30.08 2023р. № 1

СИЛАБУС

ПАТОЛОГІЯ

Нормативна дисципліна

рівень вищої освіти

перший (бакалаврський)

галузь знань

22 «Охорона здоров'я»

спеціальність

226 «Фармація, промислова фармація»

освітньо-професійна програма

«Фармація»

форма навчання

денна

курс та семестри вивчення навчальної
дисципліни

II курс
4 семестр

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри
патологічної анатомії та судової медицини

Зав. кафедри _____ Іван СТАРЧЕНКО

Протокол від 30.08.23 р. № 1

Полтава – 2023

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладачів, науковий ступінь, учене звання	Старченко Іван Іванович – д.мед.н., професор Ройко Наталія Віталіївна – к.мед.н., доцент Филенко Борис Миколайович – к.мед.н., доцент Совгиря Світлана Миколаївна – к.мед.н., доцент Бабенко Вікторія Ігорівна – асистент
Профайл викладача (викладачів)	https://path-anatomy.pdmu.edu.ua/team
Контактний телефон	560893
E-mail:	patanatomy@pdmu.edu.ua
Сторінка кафедри на сайті ПДМУ	https://path-anatomy.pdmu.edu.ua/

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів / годин – **4/120**, із них:

Лекції (год.) – **14**

Практичні (семінари) (год.) – **50**

Самостійна робота (год.) – **56**

Вид контролю – **підсумковий модульний контроль (ПМК)**

Політика навчальної дисципліни

Шановні здобувачі освіти! Кафедра патологічної анатомії та судової медицини вибудовує політику навчальної дисципліни з урахуванням норм законодавства України «Про освіту», «Про вищу освіту», Статуту Полтавського державного медичного університету та наступних Положень:

Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті.

Правил внутрішнього розпорядку для студентів Полтавського державного медичного університету.

Положення про організацію та методику проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті.

Положення про організацію самостійної роботи студентів в Полтавському державному медичному університеті.

З вище зазначеними Положеннями можна детально ознайомитися за посиланням:

<https://www.pdmu.edu.ua/n-process/department-npr/normativni-dokumenti>.

Загальнообов'язкові вимоги до здобувачів освіти: виконання графіку навчального процесу та вимог навчального плану, обов'язкове відвідування всіх видів занять (неприпустимість пропусків, запізень); дотримання правил поведінки на заняттях (брати активну участь при розгляді теми, вимикати телефон під час занять, дотримуватись правил техніки безпеки та культури поведінки); підготовка до практичних занять, глибоке та всебічне оволодіння знаннями та навичками з дисципліни.

Академічна доброчесність є фундаментом сталого розвитку вищої освіти та моральним імперативом для її подальшого вдосконалення. Ми дотримуємося політики академічної доброчесності, визначеної Положенням про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та співробітників Полтавського державного медичного університету https://www.pdmu.edu.ua/storage/sections_nv/docs_links/Sj670MBVmC9qGVuTmHU8k9ZGKuX3DlzIwRNr8pBu.pdf

Викладачі кафедри оцінюють результати навчання прозоро та відкрито. Якщо ви не згодні з результатами оцінювання, скористайтеся рекомендаціями Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/DDgFa7zhzJAcNHnKamWyKPDd1P2msJNfrEAv36Bu.pdf

Шановні здобувачі освіти! Наша кафедра активно проваджує технології дистанційного навчання, які є актуальними в умовах карантину, та керується Положенням про дистанційну форму навчання в Полтавському державному медичному університеті https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/03JNND8llh5H8KhDdFbMIJPEIQnAzB7UNwxCvRGy.pdf

Кафедра заохочує здобувачів освіти додатковими балами за участь у науково-дослідницькій роботі.

Кафедра визнає результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти в порядку, визначеному Положенням про неформальну та інформальну освіту учасників освітнього процесу Полтавського державного медичного університету https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/Naj27POg8c3ZiBAbT1czec3PYWQqO6YDuB7I2qq2.pdf

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Патологія – наука, яка вивчає причини, загальні закономірності виникнення, механізми розвитку, морфологічні основи патологічних процесів і захворювань, та патофізіології, що розглядає, перебіг і наслідки хвороб.

Патологія складається з двох розділів: загальна та спеціальна патологія. В першому розділі розглядаються причини, структурно-молекулярні основи механізмів розвитку, морфологічний субстрат типових загальнопатологічних процесів. Висвітлюються сучасні уявлення про місцеві та системні аспекти альтерації (пошкодження), тканинну і органну відповідь на пошкодження (запалення, імунопатологічні реакції, процеси адаптації), порушення крово- і лімфообігу, пухлинний ріст. Також, розкриває поняття нозології – загального вчення про хворобу, що включає причини, механізми, морфологічні зміни, функціональні перебудови і клінічну картину хвороби. При цьому акцентується увага на нерозривний зв'язок і взаємозумовленість патофізіологічних і патоморфологічних змін в органах і тканинах, які формуються в процесі становлення, розвитку і наслідків хвороби, що підкреслює єдність структури і функції.

Спеціальна (клінічна) патологія дає знання структурних основ розвитку хвороб людини та їх клінічних проявів, одужання, ускладнень і наслідків; знання змін захворювань, що розвиваються, у зв'язку зі змінами умов життя людини та навколишнього середовища (патоморфоз); знання хвороб, що виникають

унаслідок різноманітних медичних заходів – профілактичних, діагностичних, лікувальних, косметологічних, анестезіологічних, реанімаційних (патологія терапії, реанімаційна патологія, ятрогенії).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є структурні та патофізіологічні основи розвитку хвороб людини, що необхідно для засвоєння клінічних дисциплін, розуміння етіопатогенезу, клінічної картини захворювань, формування клініко-анатомічного мислення із подальшим використанням отриманих знань у практичній роботі охорони здоров'я за будь-якою спеціальністю.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки) базуються на знаннях, отриманих здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти при вивченні анатомії та фізіології людини, латинської мови з медичною термінологією та інтегрується з цими дисциплінами. Необхідні знання, уміння і навички, отримані вивчивши дисципліну «Патологія» потрібні здобувачам вищої освіти під час опанування таких дисциплін як фармакології, медицини катастроф та надзвичайних станів та в подальшій професійній діяльності.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення професійних знань та ознайомлення з теоретичними та практичними основами розвитку патологічних процесів та захворювань, що дає змогу підготувати здобувачів освіти до практичної діяльності та якісного виконання функціональних обов'язків. Досягнення мети дозволить підготувати фахівця нової генерації, здатного проводити навчально-наукову, організаційно-управлінську діяльність у сфері фармації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Патологія» є :

- оволодіння знаннями щодо анамнестичних, клінічних, лабораторних, інструментальних методів провадження діагностичного процесу;
- визначення провідних симптомів та синдромів захворювань;
- визначення медсестринського діагнозу;
- уміння використовувати технології діагностики;
- здійснення фармацевтичної допомоги та гарантування безпечного та раціонального застосування лікарських засобів.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі фармації та промислової фармації або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів фармацевтики і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.
2. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, здатність спілкуватися іншою мовою.
3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
4. Виявляти та вирішувати проблеми.

5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вчитися і бути сучасно навченим.
7. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

1. Здатність проводити інформативну та санітарно-просвітницьку роботу шляхом донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень власного досвіду та аргументації з метою профілактики найпоширеніших, зокрема інфекційних, захворювань.
2. Здатність організовувати раціональне забезпечення населення та лікувально-профілактичних закладів рецептурними та безрецептурними лікарськими засобами та товарами аптечного асортименту.

Програмні результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна:

1. Застосовувати знання із загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності; використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для рішення типових та складних спеціалізованих завдань професійної діяльності.
2. Дотримуватись норм санітарно-гігієнічного режиму та вимог техніки безпеки при здійсненні професійної діяльності; проводити санітарно-просвітницьку роботу у фаховій діяльності з метою профілактики поширення захворювань, та спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачених робочих та/або навчальних ситуаціях.
3. Надавати домедичну допомогу хворим при невідкладних станах та постраждалим у наслідок екстремальних ситуацій.
4. Визначати роль факторів, що впливають на процеси всмоктування, розподілу, депонування, біотрансформації та виведення ліків, з урахуванням особливостей організму людини та фізико-хімічних властивостей лікарських засобів.

По завершенню вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти повинні:

знати:

- норми санітарно-гігієнічного режиму та вимоги техніки безпеки при здійсненні професійної діяльності;
- роль факторів, що впливають на процеси всмоктування, розподілу, депонування, біотрансформації та виведення ліків, з урахуванням особливостей організму людини та фізико-хімічних властивостей лікарських засобів;

вміти:

- застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності;
- використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для рішення типових та складних спеціалізованих завдань професійної діяльності;

- проводити санітарно-просвітницьку роботу у фаховій діяльності з метою профілактики поширення захворювань, при виникненні спалахів інфекційних, вірусних та паразитарних захворювань;
- надавати домедичну допомогу хворим при невідкладних станах та постраждалим у наслідок екстремальних ситуацій.

Тематичний план лекцій

із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції

№ з/п	Назва теми	К-ть год.
Модуль 1. Патологія		
1	<p>Предмет, методи і завдання патології. Загальна патологія. Пошкодження клітин та екстрацелюлярного матриксу. Некроз. Апоптоз.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Патологія, як наука, розділи патології. Основні завдання патології. Предмет і завдання загальної патології. 2. Поняття: патологічний процес, патологічна реакція, патологічний стан. 3. Предмет і завдання спеціальної патології. Основні поняття нозології. 4. Визначення етіології. Класифікація етіологічних факторів. 5. Визначення поняття патогенез. Головні ланки патогенетичного ланцюга. Патогенетичні стадії хвороби. 6. Клініко-інструментальні методи дослідження в патології. Морфологічні методи дослідження в патології та їх значення. 7. Некроз: визначення, класифікація некрозів за причиною розвитку, морфологічні ознаки. 8. Морфологічна характеристика коагуляційного та колікваційного некрозів. 9. Визначення, види та морфологічна характеристика гангрени. Визначення та морфологічні особливості секвестру. 10. Визначення, класифікація, види та морфологічна характеристика інфаркту. 11. Апоптоз: визначення, причини, морфологічні прояви, значення. 	2
2	<p>Запалення: причини, види, морфогенез.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття запалення, причини. Фази запальної реакції, їх характеристика. 2. Визначення ексудативного запалення, види. 3. Серозне запалення: причини та локалізація; морфологія, наслідки. 4. Фібринозне запалення: склад ексудату, причини, локалізація; різновиди. 5. Гнійне запалення: причини, фази, види, морфологічна картина. 6. Геморагічне запалення: причини розвитку, характеристика. 7. Гнильне запалення: причини, морфологія, наслідки. 8. Катаральне запалення: локалізація, види, характеристика, наслідки. 9. Визначення поняття продуктивного запалення, його основні морфологічні ознаки, характер перебігу, причини, класифікація. 	2

	<p>10.Інтерстиційне запалення: причини, морфологічна характеристика, локалізація, наслідки.</p> <p>11.Поліпи та кондиломи: причини, локалізація, макро- та мікроскопічна характеристика.</p> <p>12.Гранульоматозне запалення: визначення гранульоми, стадії морфогенезу; типи гранулом за патогенезом. Специфічні гранульоми, види, загальна характеристика.</p>	
3	<p>Загальна онкологія. Поняття про доброякісні і злоякісні пухлини.</p> <p>1. Пухлина: визначення, теорії розвитку. Будова пухлини, види атипізму та їх характеристика. Відмінні характеристики добро- і злоякісних пухлин.</p> <p>2. Види росту пухлин. Вплив пухлин на організм.</p> <p>3. Етапи розвитку злоякісної пухлини.</p> <p>4. Принципи класифікації та номенклатура пухлин.</p> <p>5. Епітеліальні пухлини, їх характеристика.</p> <p>6. Мезенхімальні пухлини, їх характеристика.</p> <p>1. Пухлини меланінутворюючої тканини та нервової системи.</p>	2
4	<p>Патологія серцево-судинної системи.</p> <p>1. Атеросклероз: етіологія, патогенез, стадії розвитку. Клініко-морфологічні форми атеросклерозу, їх характеристика.</p> <p>2. Визначення та класифікація артеріальної гіпертензії. Симптоматичні артеріальні гіпертензії: етіопатогенетична класифікація.</p> <p>3. Гіпертонічна хвороба: етіологія, патогенез, стадії перебігу. Клініко-морфологічні форми гіпертонічної хвороби, характеристика, наслідки.</p> <p>4. Ішемічна хвороба серця: етіологія, патогенез, класифікація. Стенокардія: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>5. Інфаркт міокарда: клініко-морфологічна характеристика. Ускладнення та причини смерті при гострій ішемічній хворобі серця.</p> <p>6. Кардіосклероз: класифікація, клініко-морфологічна характеристика, наслідки.</p> <p>7. Ревматизм: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні форми, ускладнення.</p> <p>8. Визначення та класифікація набутих вад серця, особливості гемодинаміки.</p>	2
5	<p>Патологія травної системи.</p> <p>1. Гострий і хронічний гастрит: причини і механізми розвитку, основні форми, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.</p> <p>2. Виразкова хвороба: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.</p> <p>3. Рак шлунку: види, характеристика.</p> <p>4. Порушення функції та захворювання кишечника.</p> <p>5. Апендицит: визначення, етіологія, класифікація, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.</p> <p>6. Перитоніт: визначення, класифікація, прояви та наслідки.</p>	2

	<p>7. Захворювання печінки, класифікація.</p> <p>8. Гепатози: етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>9. Гепатити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>10. Алкогольна хвороба печінки: класифікація, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>11. Цирози: визначення, етіологія, класифікація. Клініко-морфологічні прояви цирозів.</p> <p>12. Печінкова недостатність: класифікація, клініко-морфологічні форми, наслідки. Печінкова кома, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви.</p>	
6	<p>Патологія органів дихання.</p> <p>1. Гострий бронхіт: етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>2. Пневмонії: визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Клініко-морфологічна характеристика пневмоній, ускладнення.</p> <p>3. Хронічний бронхіт, визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.</p> <p>4. Бронхоектатична хвороба, визначення, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>5. Емфізема: класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.</p> <p>6. Бронхіальна астма: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.</p> <p>7. Рак легень, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p>	2
7	<p>Патологія чоловічої та жіночої статевої системи. Патологія вагітності, післяпологового періоду. Ендокринна патологія.</p> <p>1. Доброякісна гіперплазія передміхурової залози, етіологія, патогенез, клінічні ознаки, морфологія, ускладнення.</p> <p>2. Цервікальна ектопія: клініко-морфологічна характеристика, наслідки. Рак шийки матки: етіологія, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>3. Аномальні маткові кровотечі: етіологія, клініко-морфологічна характеристика. Карцинома (рак) ендометрія: етіологія, клініко-морфологічна характеристика. Лейоміома матки (фіброміома): клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>4. Мастит: визначення, етіологія, клініко-морфологічна характеристика. Рак молочної залози: етіологія, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>5. Самовільний аборт (викидень): етіологія, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>6. Ектопічна вагітність: етіологія, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>7. Прееклампсія: етіологія, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>8. Трофобластична хвороба: етіологія, класифікація, клініко-</p>	2

<p>морфологічна характеристика.</p> <p>9. Пологова інфекція: етіологія, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>10. Загальна характеристика ендокринної системи.</p> <p>11. Патологія гіпофіза: етіологія, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>12. Патологія щитоподібної залози: етіологія, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>13. Патологія наднирників: етіологія, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>14. Цукровий діабет: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення. Коми при цукровому діабеті, класифікація, причини смерті.</p>	
Разом	14

Теми семінарських занять навчальною програмою не передбачені.

Теми практичних занять за модулями і змістовими модулями
із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті

№ з/п	Назва теми	К-ть год.
1	<p>Предмет, методи і завдання патології. Загальна нозологія.</p> <p>1. Патологія, як наука, розділи патології. Основні завдання патології, як науки.</p> <p>2. Предмет і завдання загальної патології. Поняття: патологічний процес, патологічна реакція, патологічний стан.</p> <p>3. Предмет і завдання спеціальної патології. Основні поняття нозології.</p> <p>4. Визначення етіології. Класифікація етіологічних факторів.</p> <p>5. Визначення поняття патогенез. Головні ланки патогенетичного ланцюга. Патогенетичні стадії хвороби.</p> <p>6. Клініко-інструментальні методи дослідження в патології.</p> <p>7. Морфологічні методи дослідження в патології та їх значення.</p>	2
2	<p>Пошкодження клітин. Загибель клітини: некроз, апоптоз.</p> <p>1. Пошкодження (альтерація): суть, причини, механізми виникнення, види.</p> <p>2. Дистрофія як один з видів пошкодження. Морфологічна суть, класифікація, механізми розвитку дистрофій.</p> <p>3. Паренхіматозні дистрофії: загальна характеристика, класифікація.</p> <p>4. Стромально-судинні дистрофії: загальна характеристика, класифікація.</p> <p>5. Ожиріння, механізми розвитку, форми, наслідки.</p> <p>6. Порушення водного обміну. набряки та водянка. Причини, механізми розвитку та класифікація.</p> <p>7. Некроз: визначення, класифікація за причиною розвитку, морфологічні ознаки.</p> <p>8. Морфологічна характеристика коагуляційного та колікваційного некрозів.</p> <p>9. Визначення, види та морфологічна характеристика гангрені,</p>	2

	<p>секвестру.</p> <p>10.Визначення, класифікація, види та морфологічна характеристика інфаркту.</p> <p>11.Апоптоз: визначення, причини, морфологічні прояви, значення.</p>	
3	<p>Розлади кровообігу. Тромбоз. Емболія.</p> <p>1. Розлади кровообігу: визначення, класифікація.</p> <p>2. Недостатність кровообігу: визначення, класифікація. Види серцевої недостатності за механізмом розвитку. Компенсаторні механізми та клініко-морфологічні прояви серцевої недостатності.</p> <p>3. Основні види порушень периферійного кровообігу: гіперемія, ішемія, стаз.</p> <p>4. Артеріальна гіперемія (повнокрів'я): визначення, класифікація, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>5. Венозна гіперемія (повнокрів'я): визначення, класифікація, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>6. Ішемія: визначення, причини виникнення, механізм розвитку, клініко-морфологічні прояви, наслідки, значення.</p> <p>7. Кровотеча: визначення, класифікація, приклади, наслідки.</p> <p>8. Етіопатогенетичні механізми тромбоутворення. Види тромбів, значення та наслідки тромбоутворення.</p> <p>9. ДВЗ-синдром: визначення, класифікація, наслідки.</p> <p>10. Визначення та види емболій, наслідки.</p> <p>11. Тромбоемболія легеневої артерії: причини, наслідки.</p>	2
4	<p>Патологія екстремальних станів та органної недостатності.</p> <p>1. Екстремальні стани: загальна характеристика, види.</p> <p>2. Шок: етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>3. Патологія органної недостатності, загальна характеристика.</p> <p>4. Колапс: визначення, класифікація, патогенез.</p> <p>5. Кома: загальна характеристика, клініко-морфологічні прояви.</p>	2
5	<p>Запалення. Ексудативне запалення. Проліферативне (продуктивне) запалення.</p> <p>1. Визначення поняття запалення, причини, фази запальної реакції, їх характеристика.</p> <p>2. Визначення ексудативного запалення, види.</p> <p>3. Серозне запалення: причини та локалізація; морфологія, наслідки.</p> <p>4. Фібринозне запалення: склад ексудату, причини, локалізація; різновиди.</p> <p>5. Гнійне запалення: причини, фази, види, морфологічна картина.</p> <p>6. Геморагічне запалення: причини розвитку, характеристика.</p> <p>7. Гнильне запалення: причини, морфологія, наслідки.</p> <p>8. Катаральне запалення: локалізація, види, характеристика, наслідки.</p> <p>9. Визначення поняття продуктивного запалення, його основні морфологічні ознаки, характер перебігу, причини, класифікація.</p> <p>10. Інтерстиційне запалення: причини, морфологічна характеристика, локалізація, наслідки.</p>	2

	<p>11. Поліпи та конділоми: причини, локалізація, макро- та мікроскопічна характеристика.</p> <p>12. Гранульоматозне запалення: визначення гранульоми, стадії морфогенезу; типи гранульом за патогенезом.</p> <p>13. Специфічні гранульоми, види, загальна характеристика.</p>	
6	<p>Імунопатологічні процеси.</p> <p>1. Основні функції та структура імунної системи.</p> <p>2. Імуно-патологічні процеси, класифікація.</p> <p>3. Амілоїдоз, етіологія, патогенез, особливості амілоїдозу окремих органів.</p> <p>4. Реакції та механізми гіперчутливості, види, характеристика.</p> <p>5. Реакції відторгнення трансплантата.</p> <p>6. Зміни тимуса при порушеннях імуногенезу, види, характеристика.</p> <p>7. Недостатність імунної відповіді, види, характеристика.</p> <p>8. Аутоімунні хвороби, види, характеристика.</p>	2
7	<p>Компенсаторно-приспосувальні процеси. Регенерація.</p> <p>1. Визначення поняття “приспосування” і “компенсація”.</p> <p>2. Основні види та стадії розвитку компенсаторно-приспосувальних процесів.</p> <p>3. Гіпертрофія, визначення, види, характеристика.</p> <p>4. Гіперплазія, визначення, види.</p> <p>5. Атрофія, визначення, види, характеристика.</p> <p>6. Метаплазія: визначення, причини, морфологія, наслідки.</p> <p>7. Регенерація, визначення, види та форми.</p> <p>8. Види загоювання ран.</p> <p>9. Визначення понять: фіброз, склероз, цироз. Етіологія, наслідки.</p>	2
8	<p>Загальна онкологія. Поняття про доброякісні і злоякісні пухлини.</p> <p>1. Пухлина: визначення, теорії розвитку.</p> <p>2. Будова пухлини, види атипізму та їх характеристика. Види росту пухлин. Відмінні характеристики добро- і злоякісних пухлин.</p> <p>3. Етапи розвитку злоякісної пухлини. Вплив пухлин на організм.</p> <p>4. Принципи класифікації та номенклатура пухлин.</p> <p>5. Епітеліальні пухлини, їх характеристика.</p> <p>6. Мезенхімальні пухлини, їх характеристика.</p> <p>7. Пухлини меланінотворюючої тканини та нервової системи.</p>	2
9	<p>Захворювання гемопоетичної та лімфоїдної тканини.</p> <p>1. Гемобластози: визначення, класифікація, етіологія.</p> <p>2. Лейкози: класифікація, характеристика гострих і хронічних лейкозів.</p> <p>3. Патогенез лейкозів, характеристика стадій.</p> <p>4. Клініко-морфологічні прояви лейкозів.</p> <p>5. Мієломна хвороба: визначення, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>6. Лімфоми: визначення, класифікація.</p> <p>7. Лімфогранулематоз (хвороба Ходжкіна): визначення, клініко-морфологічна характеристика.</p>	2

	8. Анемія: загальна характеристика, класифікація. 9. Постгеморагічні анемії: визначення. Крововтрата, кровотечі: визначення, причини, класифікація, наслідки. 10. Гемолітичні анемії: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви. 11. Анемії внаслідок порушення кровотворення: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви.	
10	Захворювання судин. 1. Атеросклероз: етіологія, патогенез, стадії розвитку. 2. Клініко-морфологічні форми атеросклерозу, їх характеристика. 3. Визначення та класифікація артеріальної гіпертензії. Симптоматичні артеріальні гіпертензії: етіопатогенетична класифікація. 4. Гіпертонічна хвороба: етіологія, патогенез, стадії перебігу. Клініко-морфологічні форми гіпертонічної хвороби, характеристика, наслідки. 5. Тромбофлебіти.	2
11	Захворювання серця. 1. Ішемічна хвороба серця, етіологія, патогенез, класифікація. 2. Стенокардія: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика. 3. Інфаркт міокарда: клініко-морфологічна характеристика. 4. Ускладнення та причини смерті при гострій ішемічній хворобі серця. 5. Хронічна ішемічна хвороба серця: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, наслідки. 6. Аритмії: етіологія, види, клініко-морфологічна характеристика. 7. Ревматизм: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні форми, ускладнення. 8. Визначення та класифікація набутих вад серця, особливості гемодинаміки.	2
12	Захворювання легень. 1. Патологія дихання. Захворювання органів дихання: бронхіти, пневмонії. 2. Дихальна недостатність: етіологія, патогенез, ознаки. 3. Гострий бронхіт: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика. 4. Пневмонії: визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Клініко-морфологічна характеристика пневмоній, ускладнення. 5. Хронічний бронхіт, визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення. 6. Бронхоектатична хвороба, визначення, клініко-морфологічна характеристика. 7. Емфізема: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення. 8. Бронхіальна астма: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення. 9. Рак легень, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.	2
13	Захворювання нирок та сечовивідних шляхів. 1. Класифікація хвороб нирок.	2

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Гломерулонефрит: визначення, етіологія, класифікація та патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення, причини смерті. 3. Інтерстиційний нефрит: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення, причини смерті. 4. Пієлонефрит: визначення, класифікація, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення. 5. Гостра та хронічна ниркова недостатність: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, наслідки. 6. Сечокам'яна хвороба: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, наслідки. 7. Запальні захворювання сечовивідних шляхів: цистит уретрит. 	
14	<p>Захворювання шлунково-кишкового тракту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порушення функції та захворювання стравоходу. 2. Порушення функції шлунку, їх клініко-морфологічна характеристика. 3. Гострий і хронічний гастрит: причини і механізми розвитку, основні форми, клініко-морфологічні прояви, ускладнення. 4. Виразкова хвороба: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення. 5. Рак шлунку: види, характеристика. 6. Порушення функції та захворювання кишечника. 7. Апендицит: визначення, етіологія, класифікація, клініко-морфологічні прояви, ускладнення. 	2
15	<p>Хвороби печінки, жовчного міхура та підшлункової залози.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гепатози: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви. 2. Гепатити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви. 3. Алкогольна хвороба печінки: класифікація, клініко-морфологічні прояви. 4. Цирози: визначення, етіологія, класифікація. Клініко-морфологічні прояви цирозів та печінкової недостатності. 5. Печінкова недостатність: класифікація, клініко-морфологічні форми, наслідки. 6. Холецистити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви. 7. Жовчно-кам'яна хвороба, характеристика. 8. Панкреатити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика. 9. Рак підшлункової залози: види, характеристика. 	2
16	<p>Захворювання чоловічої статеві системи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дисгормональні захворювання чоловічої статеві системи. 2. Доброякісна гіперплазія передміхурової залози: причини, клініко-морфологічні прояви, види, наслідки та ускладнення. 3. Запальні захворювання чоловічої статеві системи: баланопостит, епідидиміт, орхіт. 4. Основні пухлини органів статеві системи у чоловіків, клініко-морфологічні форми, прояви, ускладнення та наслідки. 5. Гінекомастія: етіологія, клініко-морфологічні прояви, наслідки. 	2
17	<p>Захворювання жіночої статеві системи та молочної залози.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дисгормональні захворювання жіночої статеві системи. 2. Фонові захворювання статеві системи жінок, на тлі яких можливе 	2

	<p>виникнення пухлин органів статеві системи.</p> <p>3. Клініко-морфологічні прояви залозистої гіперплазії ендометрію, ускладнення.</p> <p>4. Дисгормональні захворювання молочної залози у жінок, клініко-морфологічні прояви.</p> <p>5. Основні пухлини органів статеві системи у жінок, клініко-морфологічні форми, прояви, ускладнення та наслідки.</p>	
18	<p>Патологія вагітності та післяпологового періоду.</p> <p>1. Класифікація захворювань вагітності та післяпологового періоду.</p> <p>2. Загальна характеристика гестозів, етіологія, патогенез та клініко-морфологічні прояви еклампсії.</p> <p>3. Етіологія, патогенез та ускладнення позаматкової вагітності.</p> <p>4. Аборт, передчасні пологи, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>5. Пухирний занесок, хоріонепітеліома, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.</p>	2
19	<p>Патологія дитячого віку.</p> <p>1. Недоношеність і переношеність.</p> <p>2. Затримка внутрішньоутробного розвитку плода (ЗВУР).</p> <p>3. Клініко-морфологічна характеристика, прогноз.</p> <p>4. Пологова травма: класифікація, клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>5. Гемолітична та геморагічна хвороби новонароджених: клініко-морфологічна характеристика.</p> <p>6. Хвороби легень перинатального періоду (пневмопатії): прояви.</p> <p>7. Асфіксія (пре- та інтранатальна): клініко-морфологічна характеристика, наслідки.</p> <p>8. Внутрішньоутробні інфекції: морфологічні прояви.</p> <p>9. Характеристика неінфекційних фетопатій.</p> <p>10. Вроджені вади розвитку: класифікація, морфологічна характеристика.</p>	2
20	<p>Патологія ендокринної системи.</p> <p>1. Класифікація хвороб ендокринної системи.</p> <p>2. Гіпоталамо-гіпофізарні захворювання, клініко-морфологічна характеристика: гігантизм, акромегалія, гіпофізарний нанізм.</p> <p>3. Нецукровий діабет, причини та патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення, наслідки.</p> <p>4. Цукровий діабет, визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.</p> <p>5. Коми при цукровому діабеті, класифікація, причини смерті.</p> <p>6. Базедова хвороба, етіологія, патогенез, ускладнення, причини смерті.</p> <p>7. Основні клініко-морфологічні прояви в надниркових залозах та в організмі при хворобі Адисона, синдромі Уотерхауса-Фридеріксена, синдромі Іценка-Кушинга.</p>	2
21	<p>Патологія кістково-м'язової системи та шкіри.</p> <p>1. Запальні захворювання кісток.</p> <p>2. Пухлини та пухлино подібні захворювання кісток.</p> <p>3. Артрити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.</p> <p>4. Захворювання м'язової тканини.</p> <p>5. Запальні дерматози: псоріаз, себорейний дерматит, плоский лишай.</p> <p>6. Бульозні дерматози: визначення, етіологія, патогенез, класифікація,</p>	2

	клініко-морфологічна характеристика, ускладнення. 7. Захворювання додатків шкіри: чвугревий висип, розацеа. 8. Інфекційні захворювання шкіри: бородавки, контагіозний молюск, імпетиго, поверхневі грибкові інфекції.	
22	Патологія нервової системи. 1. Цереброваскулярні хвороби (ЦВХ): визначення, патогенез, класифікація. 2. Судинно-дисциркуляторна енцефалопатія: класифікація за перебігом, клініко-морфологічні прояви, наслідки. 3. Інсульт: визначення, етіологія, види, причини, клініко-морфологічні прояви. 4. Крововиливи: класифікація, клініко-морфологічна характеристика.	2
23	Інфекційна патологія. 1. Поняття інфекційної патології. Класифікація інфекційних хвороб. 2. Дифтерія, скарлатина, менінгококова інфекція, грип, кір: визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки. 3. ВІЛ-інфекція: визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки. 4. Туберкульоз: визначення, етіологія, патогенез, шляхи зараження. Компоненти первинного комплексу при туберкульозі. Варіанти прогресування первинного туберкульозу. 5. Клініко-патогенетичні умови розвитку гематогенного туберкульозу. 6. Клініко-анатомічні форми гематогенного туберкульозу, морфологічна характеристика. 7. Клініко-анатомічні форми вторинного туберкульозу, морфологічна характеристика. 8. Ускладнення та причини смерті при туберкульозі. 9. Дизентерія, черевний тиф, сальмонельоз, холера: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті. 10. Сепсис, визначення, класифікація сепсису за етіологією, вхідними воротами. 11. Особливості сепсису, відмінності від інших інфекційних захворювань. Клініко-морфологічні форми сепсису.	2
24	Пошкодження фізичними та хімічними факторами. Хвороби харчування. 1. Пошкодження лікарськими препаратами і наркотична залежність, пошкодження немедикаментозними токсичними речовинами. 2. Пошкодження фізичними факторами: механічна травма, термічне пошкодження, електротравма, пошкодження іонізуючою радіацією. 3. Хвороби асоційовані з харчуванням: недостатнє харчування, білково-енергетична недостатність, ожиріння. 4. Авітамінози: причини, класифікація, клініко-морфологічні прояви, наслідки.	2
25	Підсумковий модульний контроль.	2
Разом		50

Самостійна робота

№ п/п	Тема	Кількість годин
I.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	48

II.	Підготовка до підсумкового модульного контролю	8
	Разом	56

Індивідуальні завдання:

1. Підготовка презентації у форматі PowerPoint за окремими питаннями теми.
2. Виготовлення наочних засобів навчання (таблиці, макропрепарати).
3. Бібліографічний пошук з теми заняття (10 та більше джерел з тезами).
4. Підготовка огляду наукової літератури за темами, що вивчаються.
5. Робота в студентській науковій групі кафедри та доповідь на науково-практичних конференціях.
6. Наукова публікація (тези) з патології у матеріалах науково-практичних конференцій.
7. Наукова публікація (стаття) за матеріалами власних досліджень з патології.

Перелік теоретичних питань для підготовки студентів до підсумкового модульного контролю

1. Патологія, як навчальна дисципліна. Предмет і завдання патології.
2. Методи дослідження в патології.
3. Основні поняття нозології: хвороба, патологічний процес, патологічний стан.
4. Головні ланки патогенетичного ланцюга. Причини й умови розвитку патологічних процесів.
5. Принципи класифікації хвороб та стадії перебігу.
6. Пошкодження (альтерація): суть, причини, механізми виникнення, види.
7. Дистрофія, як один з видів пошкодження. Морфологічна суть, класифікація, механізми розвитку дистрофій.
8. Паренхіматозні дистрофії: загальна характеристика, класифікація.
9. Стромально-судинні дистрофії: загальна характеристика, класифікація.
10. Некроз: визначення, класифікація некрозів за причиною розвитку, морфологічні ознаки.
11. Морфологічна характеристика коагуляційного та колікваційного некрозів, наслідки. Визначення, види та морфологічна характеристика гангрени.
12. Визначення та морфологічні особливості секвестру. Визначення, класифікація, види та морфологічна характеристика інфаркту.
13. Порушення загального кровообігу, клінічні прояви. Компенсаторні механізми при серцевій недостатності.
14. Клініко-морфологічні прояви при загальному повнокрів'ї.
15. Основні види порушень периферійного кровообігу: гіперемія, ішемія, стаз.
16. Артеріальна гіперемія (повнокрів'я): визначення, класифікація, клініко-морфологічні прояви.
17. Венозна гіперемія (повнокрів'я): визначення, класифікація, клініко-морфологічні прояви. Стаз і сладж-феномен.
18. Недокрів'я (ішемія): визначення, причини виникнення, механізм розвитку, морфологічні прояви, наслідки, значення.
19. Тромбоз: визначення, фази та механізм тромбоутворення. Види тромбів, відмінності тромбу від посмертних кров'яних згортків, наслідки тромбоутворення.
20. ДВЗ-синдром: визначення, класифікація, наслідки.
21. Визначення та види емболій, наслідки. Тромбоемболія легеневої артерії: причини, наслідки.
22. Екстремальні стани: загальна характеристика, види.
23. Шок: етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви.
24. Патологія органної недостатності, загальна характеристика.

25. Колапс: визначення, класифікація, патогенез.
26. Кома: загальна характеристика, клініко-морфологічні прояви.
27. Визначення поняття запалення, причини. Фази запальної реакції, їх характеристика.
28. Визначення ексудативного запалення, види. Серозне запалення: причини та локалізація; морфологія, наслідки. Геморагічне запалення: причини розвитку, характеристика. Гнійне запалення: причини, морфологія, наслідки.
29. Фібринозне запалення: склад ексудату, причини, локалізація; різновиди.
30. Гнійне запалення: причини, фази, види, морфологічна картина.
31. Катаральне запалення: локалізація, види, характеристика, наслідки.
32. Визначення поняття продуктивного запалення, його основні морфологічні ознаки, характер перебігу, причини, класифікація.
33. Інтерстиційне запалення: причини, морфологічна характеристика, локалізація, наслідки.
34. Поліпи та кондиломи: причини, локалізація, макро- та мікроскопічна характеристика.
35. Гранульоматозне запалення: визначення гранульоми, стадії морфогенезу; типи гранульом за патогенезом. Специфічні гранульоми, види, загальна характеристика.
36. Амілоїдоз, етіологія, патогенез, особливості амілоїдозу окремих органів.
37. Реакції та механізми гіперчутливості, види, характеристика.
38. Реакції відторгнення трансплантата. Недостатність імунної відповіді, види, характеристика.
39. Зміни тимуса при порушеннях імуногенезу, види, характеристика. Аутоімунні хвороби, види, характеристика.
40. Визначення поняття “пристосування” і “компенсація”. Основні види та стадії розвитку компенсаторно-пристосувальних процесів.
41. Гіпертрофія, визначення, види, характеристика.
42. Гіперплазія, визначення, види.
43. Атрофія, визначення, види, характеристика.
44. Метаплазія: визначення, причини, морфологія, наслідки.
45. Регенерація, визначення, види та форми. Види загоювання ран.
46. Визначення понять: фіброз, склероз, цироз. Етіологія, наслідки.
47. Пухлина: визначення, теорії розвитку. Будова пухлини, види атипізму та їх характеристика.
48. Види росту пухлин. Відмінні характеристики добро- і злоякісних пухлин.
49. Етапи розвитку злоякісної пухлини. Вплив пухлин на організм.
50. Принципи класифікації та номенклатура пухлин. Епітеліальні пухлини, їх характеристика.
51. Мезенхімальні пухлини, їх характеристика.
52. Меланінутворюючі пухлини та пухлини нервової системи.
53. Анемія: загальна характеристика, класифікація. Постгеморагічні анемії: визначення.
54. Крововтрата, кровотечі: визначення, причини, класифікація, наслідки.
55. Гемолітичні анемії: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви.
56. Анемії внаслідок порушення кровотворення: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви.
57. Гемобластози: визначення, класифікація, етіологія. Лейкози: класифікація, характеристика гострих і хронічних лейкозів. Патогенез лейкозів, характеристика стадій. Клініко-морфологічні прояви лейкозів.
58. Мієломна хвороба: визначення, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.

59. Лімфоми: визначення, класифікація. Лімфогранулематоз (хвороба Ходжкіна): визначення, клініко-морфологічна характеристика.
60. Атеросклероз: етіологія, патогенез, стадії розвитку.
61. Клініко-морфологічні форми атеросклерозу, їх характеристика.
62. Визначення та класифікація артеріальної гіпертензії. Симптоматичні артеріальні гіпертензії: етіопатогенетична класифікація.
63. Гіпертонічна хвороба: етіологія, патогенез, стадії перебігу. Клініко-морфологічні форми гіпертонічної хвороби, їх характеристика, наслідки.
64. Ішемічна хвороба серця, етіологія, патогенез, класифікація. Стенокардія: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.
65. Інфаркт міокарда: клініко-морфологічна характеристика. Ускладнення та причини смерті при гострій ішемічній хворобі серця.
66. Хронічна ішемічна хвороба серця: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, наслідки.
67. Аритмії: етіологія, види, клініко-морфологічна характеристика.
68. Ревматизм: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні форми, ускладнення. Визначення та класифікація набутих вад серця, особливості гемодинаміки.
69. Патологія дихання. Дихальна недостатність: етіологія, патогенез, ознаки.
70. Гострий бронхіт: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.
71. Пневмонії: визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Клініко-морфологічна характеристика пневмоній, ускладнення.
72. Хронічний бронхіт, визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.
73. Бронхоектатична хвороба, визначення, клініко-морфологічна характеристика.
74. Емфізема: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.
75. Бронхіальна астма: визначення, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.
76. Рак легень, класифікація, клініко-морфологічна характеристика.
77. Гломерулонефрит: визначення, етіологія, класифікація та патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення, причини смерті.
78. Інтерстиційний нефрит: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення, причини смерті.
79. Пієлонефрит: визначення, класифікація, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.
80. Гостра та хронічна ниркова недостатність: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, наслідки.
81. Нирковокам'яна хвороба: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, наслідки.
82. Сечокам'яна хвороба: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, наслідки.
83. Порушення функції та захворювання стравоходу. Порушення функції шлунку, їх клініко-морфологічна характеристика.
84. Гострий і хронічний гастрит: причини і механізми розвитку, основні форми, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.
85. Виразкова хвороба: етіологія, патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.

86. Рак шлунку: види, характеристика. Порушення функції та захворювання кишечника.
87. Апендицит: визначення, етіологія, класифікація, клініко-морфологічні прояви, ускладнення.
88. Гепатози: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви.
89. Гепатити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви.
90. Алкогольна хвороба печінки: класифікація, клініко-морфологічні прояви.
91. Цирози: визначення, етіологія, класифікація. Клініко-морфологічні прояви цирозів та печінкової недостатності.
92. Печінкова недостатність: класифікація, клініко-морфологічні форми, наслідки.
93. Холецистити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви. Жовчно-кам'яна хвороба, характеристика.
94. Панкреатити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика. Рак підшлункової залози: види, характеристика.
95. Дисгормональні захворювання чоловічої статеві системи. Доброякісна гіперплазія передміхурової залози: причини, клініко-морфологічні прояви, види, наслідки та ускладнення.
96. Запальні захворювання чоловічої статеві системи: баланопостит, епідидиміт, орхіт.
97. Пухлини органів статеві системи у чоловіків, клініко-морфологічні форми, прояви, ускладнення та наслідки.
98. Гінекомастія: етіологія, клініко-морфологічні прояви, наслідки.
99. Дисгормональні захворювання жіночої статеві системи. Фонові захворювання статеві системи жінок, на тлі яких можливе виникнення пухлин органів статеві системи.
100. Клініко-морфологічні прояви залозистої гіперплазії ендометрію, ускладнення.
101. Дисгормональні захворювання молочної залози у жінок, клініко-морфологічні прояви. Пухлини органів статеві системи у жінок, клініко-морфологічні форми, прояви, ускладнення та наслідки.
102. Класифікація захворювань вагітності та післяпологового періоду. Загальна характеристика гестозів, етіологія, патогенез та клініко-морфологічні прояви еклампсії.
103. Етіологія, патогенез та ускладнення позаматкової вагітності.
104. Аборт, передчасні пологи, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.
105. Трофобластичні хвороби (пухирний занесок, хоріоепітеліома): етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика.
106. Недоношеність і переношеність. Затримка внутрішньоутробного розвитку плода (ЗВУР), клініко-морфологічна характеристика, прогноз.
107. Пологова травма: класифікація, клініко-морфологічна характеристика.
108. Гемолітична та геморагічна хвороби новонароджених: клініко-морфологічна характеристика.
109. Хвороби легень перинатального періоду (пневмопатії): прояви.
110. Асфіксія (пре- та інтранатальна): клініко-морфологічна характеристика, наслідки.
111. Внутрішньоутробні інфекції: морфологічні прояви. Характеристика неінфекційних фетопатій.
112. Уроджені вади розвитку: класифікація, морфологічна характеристика.

113. Класифікація хвороб ендокринної системи. Гіпоталамо-гіпофізарні захворювання, клініко-морфологічна характеристика. Нецукровий діабет, причини та патогенез, клініко-морфологічні прояви, ускладнення, наслідки.
114. Цукровий діабет, визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення. Кома при цукровому діабеті, класифікація, причини смерті.
115. Базедова хвороба, етіологія, патогенез, ускладнення, причини смерті.
116. Основні клініко-морфологічні прояви в надниркових залозах та в організмі при хворобі Адисона, синдромі Уотерхауса-Фридеріксена, синдромі Іценка-Кушинга.
117. Запальні захворювання кісток.
118. Пухлини та пухлиноподібні захворювання кісток.
119. Артрити: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.
120. Захворювання м'язової тканини.
121. Запальні дерматози: псоріаз, себорейний дерматит, плоский лишай.
122. Бульозні дерматози: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення.
123. Захворювання додатків шкіри: чвугревий висип, розацеа.
124. Інфекційні захворювання шкіри: бородавки, контагіозний молюск, імпетиго, поверхневі грибкові інфекції.
125. Цереброваскулярні хвороби (ЦВХ): визначення, патогенез, класифікація.
126. Судинно-дисциркуляторна енцефалопатія: класифікація за перебігом, клініко-морфологічні прояви, наслідки.
127. Інсульт: визначення, етіологія, види, причини, клініко-морфологічні прояви.
128. Крововиливи: класифікація, клініко-морфологічна характеристика.
129. Поняття інфекційної патології. Класифікація інфекційних хвороб.
130. Дифтерія, скарлатина, менінгококова інфекція, грип, кір: визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки.
131. ВІЛ-інфекція: визначення, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки.
132. Туберкульоз: визначення, етіологія, патогенез, шляхи зараження. Компоненти первинного комплексу при туберкульозі. Варіанти прогресування первинного туберкульозу.
133. Клініко-патогенетичні умови розвитку гематогенного туберкульозу. Клініко-анатомічні форми гематогенного туберкульозу, морфологічна характеристика.
134. Клініко-анатомічні форми вторинного туберкульозу, морфологічна характеристика. Ускладнення та причини смерті при туберкульозі.
135. Дизентерія, черевний тиф, сальмонельоз, холера: визначення, етіологія, патогенез, клініко-морфологічна характеристика, ускладнення, наслідки, причини смерті.
136. Сепсис, визначення, класифікація сепсису за етіологією, вхідними воротами. Особливості сепсису, відмінності від інших інфекційних захворювань. Клініко-морфологічні форми сепсису.
137. Пошкодження лікарськими препаратами і наркотична залежність, пошкодження немедикаментозними токсичними речовинами.
138. Пошкодження фізичними факторами: механічна травма, термічне пошкодження, електротравма, пошкодження іонізуючою радіацією.
139. Хвороби асоційовані з харчуванням: недостатнє харчування, білково-енергетична недостатність, ожиріння.
140. Авітамінози: причини, класифікація, клініко-морфологічні прояви, наслідки.

Перелік практичних навичок до підсумкового модульного контролю I

Описати макро- та мікропрепарати за алгоритмами діагностики

	Алгоритм до діагностики макропрепарату	Алгоритм до діагностики мікропрепарату
1	Вкажіть назву препарату	Вкажіть забарвлення мікропрепарату
2	Опишіть макроскопічні зміни органа: розмір, колір, консистенція	Дайте назву тканини (органу) українською мовою
3	Вкажіть патологічний процес	Визначте патологічні зміни (в клітинах, судинах, позаклітинній речовині)
4	Вкажіть можливі наслідки патологічного процесу	Назвіть патологічний процес
5	Вкажіть, при якому захворюванні спостерігається дана патологія	Вкажіть можливі наслідки патологічного процесу
Список макропрепаратів		Список мікропрепаратів
<ol style="list-style-type: none"> 1. Гематома мозку 2. Гемоперикард 3. Мускатна печінка 4. Тромбоз аорти 5. Тромб у вені 6. Тромбоемболія легеневої артерії 7. Інфаркт міокарда 8. Гангрена стопи 9. Гіпертрофія серця 10. Портальний цироз печінки 11. Виразка шлунка (хронічна) 12. Атеросклероз аорти 13. Рак молочної залози 14. Рак шлунка грибоподібний 15. Нирка при гіпертонічній хворобі. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Жирова дистрофія печінки 2. Гемосидероз легень 3. Панкреонекроз 4. Гнійний лептоменінгіт 5. Залозисто-кістозна гіперплазія ендометрію 6. Аденокарцинома 7. Плоскоклітинний рак зі зроговінням 8. Інфаркт міокарда 9. Портальний цироз печінки (заб. за ван Гізон) 10. Крупозна пневмонія в стадії сірої гепатизації

Трактувати зміни в загальному аналізі крові при:

- гострому недокрів'ї,
- гострому лейкозі,
- гострих запальних процесах,
- різних видах анемії

Трактувати зміни в загальному аналізі сечі при:

- гострому гломерулонефриті
- пієлонефриті
- цукровому діабеті

Трактувати зміни в аналізі крові при цукровому діабеті.

Трактувати зміни на електрокардіограмі при:

- гострому інфаркті міокарда,
- порушеннях ритму.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – підсумковий модульний контроль

Система поточного та підсумкового контролю

Контрольні заходи оцінювання навчальної діяльності студентів включають поточний та підсумковий контроль знань, умінь і навичок студентів.

Контрольні заходи базуються на принципах: відповідності стандартам вищої освіти; використання стандартизованої та уніфікованої системи діагностики, спрямованої на застосування знань; визначеності критеріїв оцінювання; об'єктивності та прозорості технології контролю.

Викладач обов'язково оцінює успішність студента на кожному занятті за чотирибальною (традиційною) шкалою. Критерії оцінювання визначені робочою навчальною програмою з дисципліни «Патологія».

Оцінка успішності є інтегрованою (оцінюються всі види роботи студента як під час підготовки до заняття, так і під час заняття) за критеріями, які доводяться до відома студентів на початку вивчення дисципліни. Конвертація поточної оцінки, виставленої за традиційною 4-бальною шкалою, в багатобальну на кожному занятті не проводиться.

Конвертація оцінки за традиційною 4-бальною шкалою у багатобальну (максимальний бал поточної успішності – 120 балів) – конвертація сумарної оцінки поточної успішності за модуль – проводиться лише після поточного заняття, що передує підсумковій атестації. Конвертація проводиться за наступним алгоритмом (таблиця 2).

– підраховується середня оцінка студента за традиційною 4-бальною шкалою, отримана протягом поточних занять, що належать до даного модуля (з точністю до сотих балу);

– для одержання конвертованої багатобальної сумарної оцінки поточної успішності за модуль середню оцінку отриману за традиційною 4-бальною шкалою треба помножити на коефіцієнт 24. Винятком є випадок, коли середня за традиційною 4-бальною шкалою оцінка складає 2 бали. У цьому разі студент отримує 0 балів за багатобальною шкалою;

– середній бал поточної успішності розраховується на загальну кількість занять у модулі, а не на фактично відвідану студентом.

Мінімальна конвертована сума балів поточної успішності для модуля дисципліни складає 72 бали.

Відпрацювання незадовільних оцінок здобувачами вищої освіти відбувається на кафедрі, кількість спроб відпрацювання незадовільної оцінки не обмежена. Відпрацювання незадовільних оцінок розпочинається за два тижні до закінчення семестру і проводиться у випадку, якщо в студента середній бал з модуля менше 3,0.

Підсумковий модульний контроль (ПМК) здійснюється по завершенню вивчення програмного матеріалу модуля 1 і проводиться на останньому занятті. До ПМК допускають здобувачів вищої освіти, що відвідали всі лекційні, практичні заняття (або відпрацювали пропущені заняття у встановленому порядку), виконали всі вимоги навчального плану, мають в індивідуальному навчальному плані відмітку про допуск до складання іспитів і набрали конвертовану суму балів не меншу за мінімальну – **72 бали**.

Результат ПМК оцінюється у балах і в традиційну 4-бальну оцінку не конвертується. Максимальна кількість балів ПМК складає 80 балів. Мінімальна кількість балів ПМК, при якій контроль вважається складеним становить 50 балів. Максимальна кількість балів за модуль складає 200 балів (з них до 120 балів за поточну успішність).

Контроль теоретичної та практичної підготовки студента під час підсумкового модульного контролю здійснюється наступним чином.

ПМК проводиться у вигляді усного опитування (за білетом). Білет включає два контрольні теоретичні питання та діагностування одного макропрепарату і одного мікропрепарату з визначенням назви тканини органа, патологічного процесу, змін в тканинах органа, можливих наслідків або трактувати зміни інструментально-лабораторних методів дослідження.

Критерії оцінювання усного опитування:

28 – 30 балів - за теоретичне питання одержує студент, який повною мірою володіє теоретичним навчальним матеріалом з тем, може використовувати одержані знання для відповіді на питання, обґрунтувати відповідь; засвоїв практичні навички.

24 – 27 балів - за теоретичне питання одержує студент, який у повній мірі володіє теоретичним матеріалом з тем, може використовувати одержані знання для відповіді на питання, але з деякими утрудненнями обґрунтовує відповідь; засвоїв практичні навички.

20 – 23 балів - за теоретичне питання одержує студент, який недостатньо володіє теоретичним навчальним матеріалом з тем, з утрудненнями використовує одержані знання, не може обґрунтувати відповідь; недостатньо засвоїв практичні навички.

0 балів - одержує студент, який не володіє знаннями з матеріалу, не може використати одержані знання для відповіді на питання, обґрунтувати відповідь; не засвоїв усі практичні навички.

Критерії оцінювання діагностування макропрепарату або мікропрепарату та зміни інструментально-лабораторних методів дослідження відповідно:

9 – 10 балів – студент правильно визначив препарат і в повному обсязі обґрунтував відповідь,

7 – 8 балів – студент правильно визначив препарат, але з деякими затрудненнями обґрунтовує відповідь,

5 - 6 балів – студент правильно визначив препарат, але не зміг обґрунтувати відповідь,

0 балів – не правильно визначений препарат.

Студентам, які під час навчання з дисципліни, мають середній бал успішності від 4,5 до 5,0 звільняються від складання ПМК і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно до таблиці 2.

За умов порушення здобувачем вищої освіти правил академічної доброчесності (п.2.2.5. Правил внутрішнього розпорядку), то результати оцінювання, отримані під час складання ПМК за відповідь, виставляється оцінка «незадовільно».

Здобувачі вищої освіти, які під час вивчення модуля, з якого проводиться підсумковий контроль, мали середній бал поточної успішності від 4,50 до 5,0 звільняються від складання ПМК і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно до схеми нарахування та розподілу балів (див. нижче), при цьому присутність здобувача освіти на ПМК є обов'язковою. У разі незгоди з оцінкою, зазначена категорія здобувачів вищої освіти складає ПМК за загальними правилами.

Здобувач вищої освіти має право на складання та два перескладання ПМК. Перескладання ПМК регламентоване положенням про організацію та методiku проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в полтавському державному медичному університеті

Загальна сума балів за модуль визначається як сума балів поточної успішності та ПМК.

Методи навчання

- вербальні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж);
- наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація);
- практичні (тематичні дискусії, мозковий штурм, круглий стіл, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод), ділові ігри, презентації).

Методи контролю:

- усний контроль;
- письмовий контроль;
- тестовий контроль;
- програмований контроль;
- практична перевірка;
- самоконтроль;
- самооцінка.

Види контролю.

Попередній (початковий) контроль здійснюється на першому практичному занятті шляхом використання тестового контролю базисної підготовки студентів.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, на яких проводиться оцінка знань теоретичного та практичного матеріалу у формі:

- індивідуального усного опитування за теоретичними питаннями, які включені до методичних розробок з відповідних тем;
- тестових завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- діагностики патологічних процесів чи хвороб на макро- та мікропрепаратах;
- оформлення протоколів практичних занять.

Підсумковий контроль слугує для перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни.

Методичне забезпечення

1. Силабус з дисципліни.
2. Тематичні плани практичних занять, календарно-тематичні плани лекцій.
3. Тестові, контрольні завдання та ситуаційні задачі до практичних занять.
4. Мультимедійні презентації лекцій, відеофільми.
5. Перелік практичних навичок та список макро-, мікропрепаратів до ПМК.
6. Перелік питань до ПМК.
7. Тематичні таблиці, стенди, демонстраційні шафи, набір лікарських препаратів для демонстрації на практичних заняттях.
8. Навчальна література, яка використовується при вивченні дисципліни «Основи загальної патології», «Основи спеціальної патології», «Патологія (Частина 1. Загальна патологія)», «Патологія (Частина 2. Спеціальна патологія)», «Атлас мікропрепаратів з патоморфології».

Рекомендована література

Базова

1. Загальна патологія (для здобувачів освіти за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація) : навч. пос. /І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко. – Полтава : ПДМУ, 2023. – 122 с.
2. Спеціальна патологія (для здобувачів освіти за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація) / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко, В.В. Черняк, С.А. Проскурня. – Полтава : ПДМУ, 2023. – 220 с.

Допоміжна

1. Старченко І.І. Основи загальної патології / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко. – Полтава : ПДМУ, 2021. – 102 с.
2. Старченко І.І. Основи спеціальної патології / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко. – Полтава : ПДМУ, 2021. – 124 с.
3. Старченко І.І. Патологія (Частина 1. Загальна патологія) / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко, О.К. Прилуцький, С.А. Проскурня. – Полтава, 2020. – 133 с.
4. Старченко І.І. Патологія (Частина 2. Спеціальна патологія) / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко, О.К. Прилуцький, С.А. Проскурня. – Полтава, 2020. – 195 с.
5. Атлас мікропрепаратів з патоморфології / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко та ін.; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава, 2018. – 208 с.
6. Патоморфологія та гістологія : атлас / за ред.: Д.Д. Зербіно, М.М. Багрія, Я.Я. Боднара, В.А. Діброви. – Вінниця : Нова Книга, 2016. – 800 с. : іл.
7. Загальна патоморфологія / І.І. Старченко, Н.В. Ройко, Б.М. Филенко та ін. – Полтава, 2016. – 136 с.

8. Спеціальна патоморфологія (базовий курс): навч. посіб. / І.І. Старченко, Н.В. Ройко, Б.М.Филенко та ін.; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава, 2017. - 174 с.
9. Патоморфологія захворювань серцево-судинної системи: навч.пос. / І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Н.В. Ройко; УМСА. – Полтава, 2019. – 150 с.
10. Патоморфологія основних захворювань ендокринної системи: навч.пос. / І.І. Старченко, С.М. Совгіря, Б.М. Филенко та ін.; ПДМУ. – Полтава, 2022. – 108 с.
11. Основи патології за Роббінсом: у 2 томах. Том 1 / Віней Кумар, Абул К. Аббас, Джон К. Астер; переклад 10-го англ. Видання. – Київ : «Медицина», 2019. – 420 с.
12. Основи патології за Роббінсом: у 2 томах. Том 2 / Віней Кумар, Абул К. Аббас, Джон К. Астер; переклад 10-го англ. Видання. – Київ : «Медицина», 2020. – 544 с.

16. Інформаційні ресурси

<http://library.med.utah.edu/WebPath/webpath.html>

<https://www.geisingermedicallabs.com/lab/resources.shtml>

Розробники: проф., д.мед.н.
                            доцент, к.мед.н.
                            доцент, к.мед.н.

Іван Старченко
Борис Филенко
Наталія Ройко

Завідувач кафедри патологічної анатомії
та судової медицини,
д.мед.н., професор

Іван СТАРЧЕНКО